

Дмітрієва Аліна Арсенівна, здобувачка вищої освіти факультету дошкільної і спеціальної освіти та історії
Комунальний заклад «Харківська гуманітарно-педагогічна академія»
Харківської обласної ради, Україна

Науковий керівник: Калініна Тетяна Станіславівна, кандидат психологічних наук, доцент кафедри корекційної освіти та спеціальної психології
Комунальний заклад «Харківська гуманітарно-педагогічна академія»
Харківської обласної ради, Україна

ПРАКТИЧНІ ПЕРЕДУМОВИ ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ З ПОРУШЕННЯМИ МОВЛЕННЯ

Педагогічними умовами формування комунікативної компетентності у дітей дошкільного віку з порушеннями мовлення є: розвиток мовної і мовленнєвої компетентностей як основи розвитку комунікативної компетентності дошкільників; розвиток комунікативних здібностей дітей дошкільного віку; збагачення мовлення дітей формулами мовленнєвого етикету.

Педагогічні умови формування комунікативної культури дошкільників – це ті чинники, що стимулюють, активізують мовленнєву діяльність дітей, сприяють розвитку комунікативних здібностей дитини, засвоєнню мовленнєвих еталонів, які забезпечують культуру міжособистісного спілкування [4].

При навчанні дітей з мовленнєвими порушеннями комунікативним навичкам використовуються різні методи і прийоми: ігри, вправи, бесіда, читання за ролями. Використання ігрових методів і прийомів дозволяє підсилити у дитини соціально-комунікативну мотивацію, завдяки якій у неї з'являється потреба використовувати комунікативний навик [8].

Навчання в ігровій формі здійснюється на всіх етапах і напрямках психолого-педагогічної корекції комунікативної компетенції у дітей з порушеннями мовлення. Різноманітні вправи (вербальна імітація, коментування зображень на картинках, робота з бланками, картками тощо) використовуються в ситуації структурованого заняття з метою формування вміння коментувати, відповідати на питання і задавати їх, повідомляти про свої почуття, для формування діалогових навичок [2].

Застосовуються поведінкові методи і техніки:

- спонукання;
- підказка;
- моделювання;
- допомога;
- підкріплення;
- використання альтернативних комунікативних систем;
- метод «супроводжуючого» навчання [6].

Спонукання використовується для активного викликання потрібної комунікативної поведінки за допомогою інструкцій, нагадування про те, який

комунікативний акт необхідно виконати, і повторної демонстрації моделі. Підказка служить додатковим засобом навчання комунікативним навичкам. Моделювання забезпечує дитині можливість поспостерігати, послухати, зімітувати і здійснити перенесення моделі комунікативної поведінки, яку продемонстрував дорослий. Допомога приносить полегшення в навчанні комунікативних навичок. Підкріплення посилює прояви комунікативних навичок як похвали. Альтернативна комунікація стимулює появу мовлення і допомагає її розвитку. Метод «супроводжуючого» навчання застосовується в повсякденних ситуаціях [9].

З метою формування комунікативної компетентності у процесі корекційної роботи використовуються різні комунікативні системи: вербальна, письмова, жестова, піктографічна тощо. Комбіноване використання мовлення і різних невербальних альтернативних комунікативних систем надає дітям додаткову візуальну підтримку і сприяє формуванню невербальних і вербальних засобів комунікації [9].

Для формування комунікаційних здібностей доцільно користуватися технологіями, які передбачають ігрове моделювання ситуацій, де проявляються і тренуються важливі для спілкування якості, а також обговорення і рефлексія одержуваного при цьому життєвого досвіду [3].

Тому однією з провідних засобів всебічного виховання і розвитку особистості є гра. Вона володіє одним з найбільш ефективних і доступних способів формування комунікативної компетентності дітей з мовленнєвими порушеннями, має важливе значення для нормального психологічного розвитку та емоційного стану.

Основні принципи розвиваючих ігор, спрямовані на розвиток комунікативних навичок:

- Поєднання елементів гри та навчання, перехід від ігор - забав через ігри - завдання до навчально-пізнавальної діяльності.
- Поступове ускладнення умов гри і навчальних завдань.
- Підвищення розумової активності, формування вербального і невербального спілкування в ігровій діяльності.
- Єдність навчальних та виховних впливів [9].

Ігрові методи, спрямовані на розвиток комунікативних навичок учнів мають своєю основною метою активізацію комунікації в колективі. При цьому важливо відзначити, що найбільш значимою умовою формування навичок спілкування в грі є послідовне керівництво ними з боку вихователя. Навчання дітей з мовленнєвими порушеннями найбільш успішно здійснюється в повсякденному житті, шляхом інтеграції природних видів діяльності [5].

Через гру відбувається розвиток всіх основних психічних процесів, здібностей дитини, вольових і моральних якостей особистості, формування елементів соціальної активності. Форми ігрових занять різні, але всі вони спрямовані на досягнення поставлених цілей. І важливо зазначити, що всі форми проведення занять взаємопов'язані [6].

Щоденне включення в педагогічний процес ігор на розвиток комунікативних навичок передбачає такі форми:

- ігри-забави;
- ігри-інсценівки;

- ігри-змагання;
- ігри-драматизації;
- дидактичні, творчі, сюжетно-рольові ігри;
- рухливі ігри;
- гри-хороводи;
- гри-імітації;

• бесіди, в процесі яких діти вчаться співпрацювати, активно слухати, переробляти інформацію і правильно говорити [6].

Театралізовані ігри мають величезне значення. Вони в повному обсязі розвивають мовлення, активізують і вдосконалюють словниковий запас, граматичний лад мовлення, звуковимову, навички зв'язного мовлення. Розвивається емоційно-вольова сфера, відбувається корекція поведінки, розвивається почуття колективізму, відповідальності один за одного, стимулюється розвиток творчої активності, самостійності [3].

Сюжетно - рольові ігри є джерелом формування соціальної свідомості та можливості розвитку комунікативних навичок. У грі виховується вміння жити і діяти спільно, допомагати один одному, розвивається почуття колективізму, відповідальності за свої дії.

Ігри з правилами - дидактичні, настільні, рухливі сприяють пізнавальному, руховому розвитку, а також вмінню домовлятися.

Змагальні ігри дають можливість спілкуватися один з одним, довіряти товаришеві, співпереживати, допомагають висловити власне «я» через порівняння з іншими, проявити свою індивідуальність, дозволяють побачити в однолітках рівноцінну особистість.

Уважне, дбайливе ставлення вихователя до дітей і регулярне використання різноманітних ігор, дає позитивні результати і складає основу правильного виховання і повноцінного розвитку. Діти стають більш ініціативними, допитливими, більш уважними і доброзичливими один до одного [1].

Усе вище зазначене підвищує соціальну активність дітей з порушеннями мовлення і внаслідок цього відбувається систематичний розвиток комунікативної компетентності цих дітей.

Список використаних джерел:

1. Базисний компонент мовленнєвої освіти дошкільника / [за ред. О. Л. Кононко] // Мовленнєвий розвиток дітей від народження до 7 років. — Київ: Видавничий дім «Слово», 2001. — С. 5–57.
2. Богуш А. М. Мовленнєве спілкування як лінгводидактична проблема: навчально-методичний посібник / А. М. Богуш. — Одеса, 2006. — 176 с.
3. Карасьова К. В. Розвиток комунікативних функцій дошкільників у процесі творчих ігор: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня. канд. психол. наук: спец. 19.00.07 «Педагогічна та вікова психологія» / К. В. Карасьова. — К., 2008. — 19 с.
4. Кондукова С.В. Шеремет М.К. Фізіологічні і психологічні передумови мовленнєвого розвитку в нормі та патології / С. В. Кондукова, М. К. Шеремет // Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова. Серія 19. Корекційна педагогіка та спеціальна психологія: 36. наукових праць. Випуск 27. — К.: НПУ імені М.П. Драгоманова, 2014. — С. 5–7.
5. Конопляста С. Ю., Сак Т. В. Логопсихологія: підручник для студентів ВНЗ / С. Ю Конопляста, Т. В. Сак. — К., 2010. — 256 с.
6. Крутій К. Л. Методика проведення індивідуальних занять із мовленнєвопасивними дітьми

- дошкільного віку / К. Л. Крутій. — Запоріжжя : ТОВ «ЛПС Лтд», 2003. — 320 с.
7. Логопедія: підручник / [за ред. М. К. Шеремет]. — Вид. 3-тє, перероб. та доповн. — К.: Видавничий дім «Слово», 2015. — 776 с.
 8. Мамічева О. В., Кащеєва Ю. В. Психологічні особливості мотиваційного компоненту комунікативної діяльності дітей дошкільного віку з мовленнєвими та інтелектуальними вадами / О. В. Мамічева, Ю. В. Кащеєва // Вісник Одеського Національного університету імені І. І. Мечникова. Психологія. — Том 21. — Випуск 25. — Частина 1, 2014. — С. 216–221.
 9. Манько Н. В. Діагностика та корекція мовленнєвого розвитку дітей раннього віку: наук.-метод. посіб. / Н. В. Манько. — К.: КНТ, 2008. — 256 с.
 10. Піроженко Т. О. Мовлення дитини: психологія мовленнєвих досягнень дитини / Т. О. Піроженко. — К.: Главник, 2005. — 112 с.